

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI

ÖZEL LİSESİ

A1 Anadili ve Yazını Dersi

BİTİRME TEZİ

“İKİ ZİT KUTUP”

Rehber Öğretmen: Fatma Sever

Öğrencinin Adı: Begüm

Öğrencinin Soyadı: Becer

Diploma Numarası: D1129014

Sözcük Sayısı: 3877

Arastırma Konusu: Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde “yaşam” ve “ölüm” olgularının “yaş” ve “yaşam deneyimleri” doğrultusunda şekillenen farklı bakış açıları bağlamında incelenmesi.

ABSTRACT (ÖZ)

Bu çalışmadaki amaç; Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde yaşam ve ölüm olgularının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda yaşam ve ölüm olguları; ölümden kaçış, ölüme alaya alma, ölüme kabullenme ve ölüme bekleme olmak üzere dört farklı bölüme ayrılmıştır. Bölümler oluşturulurken, Tarancı'nın yaşam ve ölüm olgularına olan farklı bakış açıları göz önünde bulundurulmuş, şairin şiirlerinde kullandığı imgesel çağrışımlardan yola çıkılarak, şiirler anlatımsal ve anlamsal açıdan incelenmiştir.

Ödevin giriş bölümünde yaşam ve ölüm olgularının zıtlıklar içinde bir bütün oluşturduğu ele alınarak, Tarancı'nın şiirlerine imgesel açıdan bakılmıştır. Gelişme bölümünde ise şairin yaşam ve ölüm temalı şiirleri, şairin kişiliği ve farklı duygu durumları göz önünde bulundurularak yaşam ve ölüm olguları incelenmiştir. Şairin şiirleri üzerine, imgelerden yola çıkılarak yargılarda bulunulmuş, bu yargılar imgesel çağrışımlarla ve şairin kişiliği hakkında yapılan araştırmalarla temellendirilmeye çalışılmıştır. Sonuç bölümünde bütün bu çalışmalar doğrultusunda , şairin yaşam ve ölüm temalı şiirleri genel bir bakışla ele alınmış ve bir sonuca bağlanmıştır.

Sonuç olarak Tarancı'nın Türk edebiyatında ölüm şairi olarak bilinmesinin temel nedenin ölüm temalı şiirlerine önem vermesinden kaynaklandığı görülmüş, şairin ölüme olan bakış açının değişiminin sadece yaşla ilgili değil, yaşanan, edinilen hayat deneyimleriyle paralellik gösterildiği görülmüştür. Şair ölümden korksa da ona isyan etse de en sonunda onu kabullenmiş,alaya almış, zor zamanlarında ölmeyi istemiş bile olsa, yaşamını dolu dolu yaşamaya karar vermiştir.: "Her mihnet kabulüm, yeter ki/ Gün ekilmesin penceremden!"(Tarancı,135). Kısaca, inceleme sonucunda görülmüştür ki şair, seçimini yaşamdan yana yapmıştır.

Sözcük sayısı: 228

İÇİNDEKİLER

ÖZ(ABSTRACT)

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ

1.1 ZIT KUTUPLAR BİRBİRİNİ ÇEKER VE BİR BÜTÜNLÜK OLUŞTURUR.....1

2. ŞİİRLERİN AYRINTILI İNCELENMESİ

2.1. ÖLÜM KORKUSU.....2

2.2. ÖLÜMÜ KABULLENME.....6

2.3. ÖLÜMÜ ALAYA ALMA.....10

2.4. ÖLÜMÜ BEKLEME.....13

3.SONUÇ.....15

4. KAYNAKÇA

GİRİŞ

ZIT KUTUPLAR BİRBİRİNİ ÇEKER VE BİR BÜTÜNLÜK OLUŞTURUR

Ölüm ve yaşam olguları birbirleriyle tamamen bir zıtlık içindedir. Bu zıtlık o kadar derindir ki yaşayan ölmüş değildir ya da ölmüş olan artık yaşamayacaktır. Bu açıdan bakıldığında yaşamın olduğu yerde ölümün, ölümün olduğu yerde de yaşamın varlığından söz edilemez; ancak bu iki zıt olgunun birleştiği bir nokta vardır ki bu, yaşamı ölümle bütünleştirir, yaşamayı ölümün bir koşulu haline getirir. Bu iki zıt olgu, onları birleştiren ‘bireyin yaşam süreci’ içinde bir bütünsellik gösterir. Hayatın içinde yaşamak nasıl varsa ölmek de vardır. Doğmakla başlayan, yaşamakla süren hayat bir gün ölümle sonlanacaktır. Bu gerçeklik de ölümü hayatın bir parçası haline getirdiği gibi yaşamla ölümü birbirlerine bağlamıştır. Yaşayan ölecektir ve ölebilenin tek şartı yaşamış olmaktır. Birbirlerine son veren bu iki zıt olgunun birbirlerine bu denli kenetlenebilmesi ve bir bütünlük oluşturması, yaşama sevinci ve ölüm korkusunun bireyin hayatında iç içe geçmesine neden olmuştur. Bu gerçeklik şairlerin kendilerini ölüme yakın hissetmelerine rağmen yaşama sevinçlerini koruyabilmeye yönelik çabalarını doğurmuş, ‘ölüm’ olgusu birçok şiirin ortak teması haline gelmiş, ölüm ya da yaşam farklı şairlerin farklı şiirlerinde farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Orhan Veli’ye göre ölüm acıkmamak, yorulmamakken, Behçet Necatigil’e göre birilerine sürekli zahmet verdiği, faydasız sürdüğü yaşamının son zahmeti, Oktay Rıfat’a göre helvadan, lokmadan tadamamaktır.

Türk edebiyatında ölüm şairi olarak bilinen Cahit Sıtkı Tarancı birçok şair gibi yaşam ve ölüm arasındaki alaysılamayı, bireyin biteceğini bile bile yaşama sarılışını hayatının farklı dönemlerinde oluşturduğu şiirlerinde farklı açılardan ele almış, ölüm-yaşam ikilemini kendi içinde çözümlenmeye çalışmıştır. Cahit Sıtkı Tarancı’nın, şiirlerinde en çok yaşama sevinci ve

ölüm korkusu konularını ele almasına karşın “ölüm şairi” olarak tanınmasının nedeni olarak şairle özdeşleşen “Otuz Beş Yaş” şiiri gösterilebilir. Şair bu şiirinde özellikle otuz beş yaşı vurgulayarak geçen zamanla geride bıraktığı yaşama sevincinin kendini giderek ölüm korkusuna bırakışını, hayatındaki zorunlu değişikliklerle birlikte yaşama bakışının değişimini anlatır. Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirlerini kesin çizgiler halinde ayırmak mümkün olmamakla birlikte, şiirler bütünsel açıdan incelendiğinde duygu ve düşünce durumlarına göre değişiklik gösterdikleri görülmektedir.

Bu ödevde Cahit Sıtkı Tarancı’yla özdeşleşen “Yaş Otuz Beş” adlı şiirden yola çıkılarak bireylerin hayatlarındaki dönemlerle yaşam ve ölüm olgularına bakış açılarının değişimi Cahit Sıtkı’nın şiirleri ve kişiliği üzerinden ele alınacaktır. İncelemeler yapılırken “yaş” olgusunun yanı sıra yaşam deneyimleriyle şekillenen değişimler de göz önünde bulundurularak, “zaman ve hayat deneyimleri bireyin yaşam ve ölüm olgularına bakış açısını değiştirir” tezi kanıtlanacaktır.

ÖLÜM KORKUSU

Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirlerinde ölüm olgusu genellikle korkulan, bazen kabul edilse de her zaman kaçınılan bir olgu olarak ortaya çıkar. Cahit Sıtkı’ya göre her gün omzunda hissettiği bir el ya da her gece düşüncelerine bir kabus gibi çöken amansız bir baskındır ölüm.

Cahit Sıtkı şiirlerinde ölüm olgusu imgesel bağlamda incelendiğinde çoğunlukla esenliksiz, yavan çağrışımlar yaratan imgelere rastlanmaktadır: “Her gece karanlıkta karşıma çıkan heykel” imgesinde gece sözcüğü ölümün korkunçluğunu belirsizliğini ve sonsuzluğunu yansıtırken, heykel ölümün ve ölümlüğün donukluğu, hareketsizliği ve hissizliğiyle özdeşleşmekte, heykelin soğuk ve donuk yüzü ölümün soğuk yüzüyle bağdaştırılmaktadır. Başka bir şiirinde Tarancı, ölüm olgusunu kişileştirerek ona seslenmektedir: “*Geleceksin madem ve mademki o dem başlayacak adem bırak... şarkı bitsin ses Olemp’e gitsin,*”

(*Tarancı,91*). Bu dizelerde şarkı ve ses sözcükleriyle anlatılmak istenen ömür, “yaşamak”tır. Şiir kişisi kişileştirdiği ölüme yalvararak, kendisine biraz daha zaman vermesini istemekte, şarkının güzelliği ve kısalığıyla bağdaştırılan ömrünü yaşaması için bir şans dilemektedir. Aynı şiirde genellikle esenlikli çağrışımlar yaratan sözcükler eseniksiz nitelermelerle birlikte kullanılarak ölüm olgusu ile yaşam olgularının zıtlığı vurgulanmaktadır: “*Açmayan gülüm ötmeyen bülbülüm,/Ölüm sinsî ölüm*”(Tarancı,91). Gülün açması, bülbülün ötmesi, onlarla özdeşleşen, onların yaşadıklarını hissettiren tek eylemdir, ancak şiirde bu özellikler gül ve bülbülden ayrı tutulmakta, gül ve bülbül sinsî ölüme terk edilmektedir: “*Ölmüştüm, kabrimde unutulmuştu ceset/ Zulmette böcekler eczasını yiyordu*”(Tarancı,95). Bu dizelerde ölüm tek boyutlu bir şekilde ele alınmaktadır. Ölümü fiziksel boyutta dile getiren şiir kişisi ölümle birlikte cansız bedenine yapılan zulümden bahsetmektedir. Böcek genellikle eseniksiz duygu durumları uyandıran, tiksindiren bir imgedir. Bu dizelerde böcek imgesinin bu özelliği kullanılarak, ölümün fiziksel boyutu, bedeni tüketişi, tüyler ürpertici, soğuk ve karanlık yüzüyle bağdaştırılmaktadır:

“Boylu boyunca uzanmış

Sağlığında yatmayacağı yere.

Rüzgarmış, yağmurmüş haberi yok;

Farksız bir ağaç kütüğünden.

Beyhudedir seslenmek ona;

Boş evin kapısı çalınmaz”(Tarancı 103).

“Ölü” adlı bu şiirde bir ölünün çaresizliği, ona ulaşma çabasının boşunallığı konu edilmektedir. Ölü ağaç kütüğüne benzetilerek, kütüğün cansızlığı, hareketsizliği ve sertliği, ölünün donuk ve sert bedeniyle özdeşleştirilmektedir. Yine “*boş bir evin kapısı çalınmaz*” imgesiyle ölüm, boş bir evle bağdaştırılmakta, ölünün acınası, anlaşılması imkansız, tepkisiz, donuk bedeni sahibi olmayan bir evin kimsesizliğine benzetilmektedir. Eve canlılık

kazandıran içindeki kişilerdir, bedene canlılık katan ise ruhtur. Evin kimsesizliği ve cansızlığı ölünün vücuduyla bağdaştırılmaktadır. Tarancı'nın 'Obsession' adlı şiirinde ise ölüm beraberinde getirdiği kabulleniş olgusuyla birlikte verilmektedir. Başlıkla şiirin içeriği arasında anlamsal bir bağ kurulduğunda ölümün, şiir kişinin yaşamında sürekli bir korku halini aldığı görülür. "Obsession" nun bireyde sürekli yapılması gereken, takıntı halini almış davranış olduğu da göz önünde bulundurulduğunda ölüm olgusunun şiir kişisinde bir takıntı halini aldığı anlaşılır. Ölüm, şiir kişinin omzunda hissettiği bir el ya da ardında hissettiği bir gölge olarak nitelendirilerek ölüm korkusunun sürekliliği ve ölümün yakınlığı çağrıştırılmaktadır. "Gölgesi kendinden bin kere beter ölüm" dizesiyle ölüm korkusunun ölümden bile kötü olduğu vurgulanmaktadır. Şiir kişisi ölümden korktuğunu şiirin bütününde dile getirmekte, ancak bu dizede ölümün yaşattığı korkunun, çektirdiği acıların, gerçekliğinden daha kötü olduğu vurgulamaktadır. Şiirin bu dizesinde, ölüm korkusunun yoğun olarak hissedildiği görülmektedir:

"Kapımı çalıp durma ölüm,

Açmam

Ben ölecek adam değilim

Alıştım bir kere gökyüzüne

Bunca yıllık yoldaşımdır bulutlar..."(Tarancı,110).

Tarancı'nın "Ben Ölecek Adam Değilim" adlı şiirinde şiir kişisi şiirin ilk bölümünde esenlikli çağrışımlarla verdiği yaşam olgusundan, bu esenlikli duygu durumundan kopma hali olarak ele almaktadır ölümü. "Ölmek İstemeyen Adam" şiirinde bir başkası olarak bahsedilen kişi bu şiirinde şiir kişinin kendisidir. Şiir kişi onu hayata bağlayan alışkanlık olarak adlandırdığı şeylerden kopamayacağını dile getirmektedir: *Yağmur mu yağıyor güneş mi var fark etmeliyim"(Tarancı,110)."Nedir ki eninde sonunda ölüm"(Tarancı,111).* Ölüm olgusu kişileştirilmekte (sinsi ölümden olduğu gibi) şiir kişi hayatın en büyük gerçeği olan ölüm

olgusunu kabullenmemekte, ölüme baş kaldırmaktadır. Ölümü kapısını çalıp duran biri olarak imgelenmekte, ölüm gerçekliğini yadsımaya çalışmaktadır: *“Ellerim ne der sonra bana soğumuş kalbime ne cevap veririm/ Utanmaz mıyım ayaklarımdan”* (Tarancı,110). Bu dizelerde ölüm olgusu utanılacak, hesap verilmesi gereken bir olgu olarak yansıtılmaktadır. Şiir kişisi, yaramaz bir çocuğun duyduğu mahcubiyeti hissedecektir öldüğünde. Şiir kişi ölümle ellerinin, ayaklarının hareketsizliğinden kalbinin hissizliğinden utanmakta, korkmakta, ölümün getirdiklerinden, kendisinde yaptığı fiziksel değişikliklerden çekinmektedir. Bu durum, önünde durulamaz gerçekliğin karşısında bireyin çaresizliğini, ezilişini ve mahcubiyetini imgelemektedir. *“Perişan Sofra”* adlı bir başka şiirinde Tarancı ölüm olgusunun kaybettirdiklerine duyulan özlemi dile getirir: *“Gemiye gören var mı hani deniz/Sen gittin, soframız oldu tarumar/ Doğan günü yadırgıyor halimiz”*(Tarancı,140). Şiirde, Yahya Kemal’in *‘Sessiz Gemi’* şiirine de bir gönderme yapılarak bir yakınının ölümü nedeniyle şiir kişinin hayatında meydana gelen değişiklikler konu edilir. Şiirin içeriyle başlık arasında anlamsal bir bağ kurulduğunda, ölümle birlikte sessizleşen, perişan bir hal alan sofraya imgesi görülmektedir. Ölümden önce kişileri bir arada tutan sofraya, ölümle birlikte yalnızlaşmıştır. *‘Korktuğum şey’* şiirinde ise şair gecenin çağrıştırdığı duygu durumlarını yansıtmaktadır. Başlıkla şiirin içeriği arasında bir anlam ilgisi kurulduğunda, şiir kişinin korktuğu bir şeyden bahsedileceği görülür. *‘Şey’* sözcüğü bilinmeyen, sıradanlığı çağrıştırırken, *‘gece’* sözcüğü karanlığı çağrıştırmaktadır. Başlık, şiirde bilinmeyen korkulan karanlık bir gerçeklikten bahsedileceği izlenimini vermektedir. Gündüzün esenlikli duygu durumlarını yavaşça gecenin soğuk ve karanlık çağrışımlara bırakışını konu edinen şiirde, şiir kişisi gecenin ölümü çağrıştırdığını belirtmektedir: *“Sular kesildi çeşmelerden/ Nerden dolacak bu tas nerden,/ Nergislerin açtığı yerden”*(Tarancı,142).

‘Ey kuş uçurtmayan ejderha’ imgesiyle gecenin canlılığı tüketiş, karanlığında esenlikli çağrışımları yok edişi çağrıştırılmakta, şiir kişinin geceden korktuğu anlaşılmaktadır. Şiir

kişisi yaşamla gündüzü, ölümlle geceyi bağdaştırmakta, gecenin getirdiği ölüm korkusu altında ezilmektedir. Yaşadığı her gecenin son gece olabileceği düşüncesi onu korkutmaktadır. Şiir kişisi bir daha güneşi görememekten korkmaktadır. Cahit Sıtkı'nın bu şiirinde ölüm korkusunun daha açık ve yalın bir şekilde verildiği görülmektedir. Şiir kişisi, şiirin daha başlığında korktuğu şey olarak ölümü imgelemekte, ölüm korkusunu dile getirmektedir.

ÖLÜMÜ KABULLENME

Cahit Sıtkı Tarancı birçok şiirinde ölümü tek boyutlu bir şekilde ele almış, ölümü fiziksel boyutta dile getirmiştir. Ölüm korkusunu şiirlerinde sıklıkla dile getiren şairin, yaşının ilerlemesi ve edindiği hayat deneyimleriyle ölüm korkusu yerini yavaş yavaş kabullenme duygusuna bırakır. Yaşam ve ölüm olguları arasındaki zıtlık ve ölüm korkusu her bireyi olduğu gibi Cahit Sıtkı'yı ölüme karşı bir isyana ve iç çatışmaya sürükler; ancak daha sonra bu çatışma ve başkaldırı yerini kabullenme duygusuna bırakır:

“Yaş otuz beş yolun yarısı eder.

Dante gibi ortasındayız ömrün.

Delikanlı çağımızdaki cevher,

Yalvarmak yakarmak nafîle bugün,

Gözünün yaşına bakmadan gider” (Tarancı,202).

Cahit Sıtkı'yla özdeşleşen ‘Otuz Beş Yaş’ adlı şiirinde şiir kişisi otuz beş yaşına gelmesiyle, hayatındaki değişiklikleri konu edinir. Başlıkla şiir arasında bir anlam bağı kurulduğunda, otuz beş yaş imgesiyle anlatılmak istenen, şiir kişinin yaşamda belirli bir dönemi atlatması, geçen zamanla birlikte yaşam deneyimleri elde etmesidir. Şiir kişisi Dante'nin cennet ve cehennemin katmanlarını konu edinen ilahi komedyasına gönderme yaparak, ölüm olgusunu çağrıştırmaktadır. Şiir kişisi delikanlılık çağında sahip olduğu

yaşama sevincini cevhere benzeterek bu cevherin yavaş yavaş kayboluşu karşısındaki çaresizliğini dile getirir:

“Ayva sarı nar kırmızı sonbahar!

Her yıl biraz daha benimsediğim,

Ne dönüp duruyor havada kuşlar?

Nerden çıktı bu cenaze? Ölen kim?

Bu kaçınıcı bahçe tarumar” (Tarancı, 202).

Bu dizelerle daha önce bahsedilen ölüm olgusuna isyanın sona erdiği, her bireyin hayatının bir döneminde yaptığı başkaldırılardan yenik çıkıp ölümü kabullendiği gerçeği verilmektedir. ‘Ayva sarı nar kırmızı sonbahar’ imgesiyle sonbaharın renkleri verilmekte, bu mevsimin hüznü ve karamsar havası ölümün yarattığı duygu durumlarıyla özdeşleştirilmektedir. Şiir kişisi yıllar geçtikçe sonbahar olarak imgelediği ölüm olgusunu kabullendiğini dile getirir. ‘Kuş’ imgesi genellikle özgürlüğü çağrıştıran esenlikli bir imgedir, ancak havada dönüp duran kuşlar huzursuzluğu, kötü haberi çağrıştırmaktadır. Şiir kişisi çevresindeki insanların öldüğünü görür ve ölümün bir gün kendisinin başına geleceğini de düşünür, ancak ölüm gerçekliğine şiirin ilk bölümlerindeki gibi korku ya da isyanla karşılık verme yerine onu kabullendiği görülmektedir:

“Gün benim olmuş ne çıkar,

Ne çıkar kıskanç ölüler,

Benim ’çin açsa da güller

Bana da bir gün ölmek var” (Tarancı,95).

Cahit Sıtkı Tarancı'nın 'Beni Kıskanan Ölüler' adlı bu şiirinde, başlıkla içerik arasında anlamsal bir bağ kurduğunda, ölümlerin kendilerinde bulunmayan birtakım özellikleri kıskandıkları anlaşılmaktadır. Ölülerin kıskançlığı ile çağrıştırılmak istenen, ölümlerin yaşamı kıskanmalarıdır. Bireyler sahip olamadıklarını ya da kaybettiklerini kıskanır. Şiirde ölümler, şiir kişinin yaşamını, yaşayabiliyor olmasını kıskanır. Şiir kişinin özellikle son bölümde ölüm gerçekliği karşısındaki çaresizliğini dile getirerek bu gerçekliğe isyan etmek ya da ondan kaçmak yerine onu kabullendiği görülmektedir. Güllerin açması yine doğan günü, yaşamı simgelerken, şiir kişisi bu açan güllerin bir gün sona ereceğini ve kendisinin de öleceğini kabullenmiş durumdadır. Cahit Sıtkı'nın "Geçerken" adlı bir başka şiirinde, şiir kişinin çevresinde gerçekleşen bir ölümle sarsılışı ve kendi iç dünyasına dönüp kendini sorgulayışı ele alınmaktadır. Başlık, şiirle anlamsal bir bağ açısından incelendiğinde Geçerken başlığının kendi başına birçok imge çağrıştırdığını, ancak asıl verilmek istenenin şiirin bütünü içinde anlam kazandığı görülmektedir:

"Unutulmuş her günkü tasa;

Son günü düşünmede herkes" (Tarancı,94).

'Geçerken' adlı bu şiirde ise caddeden bir cenazenin geçişiyle insanların korkuları, iç dünyalarında sürekli yadsımaya çalıştıkları ölüm korkusunun dışı vurumu anlatılır. İnsanlar bir gün başlarına geleceğini bildikleri bu korkuyu, günlük hayatın koşuşturmacası ve telaşı içinde unutmaktadırlar, ancak ne zaman bir yerde bir cenaze görünürse korkunç gerçek, yaşadıkları süre içinde peşlerini bırakmayacak ancak öldüklerinde bitecek ölüm korkusu benliklerine çarpılmaktadır. Yaşamın içinde, gündelik hayattaki, geçici sıradan kaygılar bu olayla yerini daha büyük bir kaygıya bırakır, *Ölüm kaygısı*. Şiir kişisi gördüğü cenazeyle kendi kabuğuna çekilir ve kendisinin de başına gelebileceğini düşünerek bu gerçekliğin kaygısını taşır, ancak bu kaygı kendini ölüm olgusuna karşı bir korku ya da isyan olarak

göstermemekte, şiir kişisi bu olguyu kabullenmektedir. Bu gerçekliğin bir gün kendi başına geleceği halde yaşıyor oluşuna şükretmektedir. Bu yönüyle şiir ‘Otuz Beş Yaş’ şiirinde, şiir kişinin isyan etmeyi bırakıp kabullenmeye başlaması bölümüyle paralellik göstermektedir.

“Günüm gelmiş, saatim çalmıştı nihayet.

Ölmüştüm, kabrimde unutulmuştu ceset;

Zulmette böcekler eczasını yiyordu” (Tarancı,94).

Cahit Sıtkı'nın ‘Ölmüştüm’ adlı şiirinde, günün gelmesi, saatin çalması imgesi ölüm zamanının kabullenilişini, ölüm gerçekliğinin kanıksandığını göstermektedir. Günün gelmesi belirli bilinen, beklenen, ya da bilinmeyen bir zamanda oluşacak olanları, çağrıştırmakta; saat çalması ise bu olaya zaman boyutunda kesinlik kazandırmaktadır. Saat daha önceden ayarlanmış ve kurulmuştur. Ölümün saatin çalışmasıyla gelmesi, ölüm zamanın şiir kişi tarafından olağan karşılandığını göstermekte, şiir kişinin ölüm gerçekliğine ‘nihayet’ diyen kaygısız ve istekli bakış açısı, bu zamanın gelmesini çoktandır beklediği izlenimini vermektedir:

“Elveda alışılmış güzel günler elveda;

Sakin bahçenize bizden selam söyleyiniz.

...

Lakin öyle sis ki her taraf seçmek ne mümkün

Yakın mı yahut uzak mı öleceğimiz gün” (Tarancı,103).

Cahit Sıtkı'nın ‘Elveda’ adlı bu şiirinde ölüm olgusuyla yaşamdan ayrılış anlatılmaktadır. Elveda sözcüğü geride bırakılana söylenen, alışık olunan durumlardan kopma ve bir daha dönmeme durumlarında kullanılan bir veda sözcüğüdür. Bu bağlamda bakıldığında, başlıkla şiir arasında bir anlam ilgisi kurulduğunda, şiir kişinin ölüm gerçekliğiyle yaşama veda edişi

görülmektedir. ‘Alışılmış güzel günler’ ve ‘sakin bahçe’ imgeleriyle yaşam, yaşamın güzelliği çağrıştırılmaktadır. ‘Kara’, sığınılan, sakın , güvenli gibi esenlikli çağrışımlar yaratırken, yaşamla bağdaştırılmakta, karanın bitimiyle dalgalı, uçsuz bucaksız denizin ortaya çıkışı ölümü çağrıştırmaktadır. Şiirin genel havasının bakıldığında ölüm korkusunun yanı sıra ölümü kabulleniş olgusu da görülmektedir. Şiir kişinin ne zaman nerede öleceğini bilmediği halde yaşama veda etmeye hazırlanması ölümü kabullendiğini göstermektedir. Şiir kişisi, ölüm olgusunu doğal karşılamakta yaşamın bir parçası olarak görmektedir. Ölümün onu ne zaman beklediğini bilmez, ancak bu gerçekliğin bir gün başına geleceğinin bilincindedir:

“Ölmek varsa günün birinde gayri,

Göz nuru, el emeği, alın teri

Yaşadığım iyi kötü günleri

Değişmem hiçbir cennet masalına” (Tarancı, 158).

Cahit Sıtkı'nın ‘İnsanoğlu’ adlı bu şiirinde ölüm kabullenme boyutuyla ele alınmaktadır. Şiir kişisi bir gün öleceğini kabullenmiştir. Bütün duygu ve düşüncelerini bu kabulleniş olgusu üzerine kurmaktadır. Şiir kişisi, ölüm gerçekliğinin varlığını benimser, yaşamakta olduğu anı en iyi şekilde değerlendirebilmenin yollarını arar. ‘Masal’ gerçek olmayan, doğaüstü varlık ve durumların ele alındığı bir yazı türüdür. ‘Cennet masalı’ imgesiyle anlatılmak istenen cennetin eşsizliği ve olağanüstülüğünün yanı sıra, hayal olabileceğidir de. Bu nedenle şiir kişisi bir hayal kadar olağandışı olan, soyut bir kavram yerine şu anda elinde tuttuğu hayatı tercih etmektedir. Bu bölümde yaşama sevinci daha ağır basmakta, kişi yaşamı, cennet masallarına bile tercih etmeyeceğini vurgulamaktadır. Şiir kişisi gerçek olan hayatı seçmektedir.

ÖLÜMÜ ALAYA ALMA

Cahit Sıtkı'nın ölüm temalı şiirleri incelendiğinde daha çok esenliksiz çağrışımlara ve duygu durumlarına rastlanıldığı daha önce de belirtilmiştir. Bu açıdan bakıldığında şair ölüm korkusunu sıklıkla ele almış, ölüm olgusunu işlediği birçok şiirinde ölümü yadsımaya çalışsa da ondan korktuğunu dile getirmiştir. Ölüm temalı şiirlerinden bazılarında bakıldığında ise daha önce öne sürülen tezin aksine esenlikli duygu durumları yaratabilecek imgelerin kullanıldığı görülmektedir. Şair ölüm olgusundan duyulan kaygıyı, onu alaya alarak anlatmaktadır. Ölüm olgusuyla ilgili tüm duygu durumları; korku, yadsıma, isyan, bekleme ve kabullenme, alaylı bir dille anlatılmaktadır. Şairin 'Ölüm Tehlikesi' adlı şiiri ölümü alaya aldığı şiirlerinden biri olarak gösterilebilir. Başlıkla şiirin içeriği arasında bir bağ kurulduğunda ölümü getirecek bir tehlikeden bahsedildiği çağrıştırılmaktadır. Şiir kişisi gündelik hayatında, her gün rutin bir şekilde devam eden bütün iş ve alışkanlıkları arkasından ölüm olgusunun çıkabileceğini söyler. Ona göre yaptığımız her iş bizi ölüme götürebilir. Yolda yürürken, ya da sadece otururken bile ölünebileceğini, ölümün basitliğini alaysılama yoluyla dile getirir, şair:

"Hızla geç kalabalık caddeden

Şoför milletine güven olmaz

...

Durma çal evin kapısını,

Taş düşebilir komşu duvardan,"(Tarancı,165).

Bu dizelerde şiir kişisi ölümün hayatın her yerinde olduğu gerçeğini belirtir. Ölüm olgusunun hayatın bir parçası olduğunu alaylı bir anlatım şekliyle yansıtır. Şiirde aynı zamanda ölümü kabulleniş duygusuna da rastlanmaktadır. Ölümü kabullenen şiir kişisi ölüm olgusunu alaya almaya başlar. Ölümü, zamanı belirsiz olsa da ölümün bir gün başına geleceği gerçeğini, alay

eden bir dille yansıtmaktadır. Şiirde, Tarancı, her ne kadar şiir kişinin ölümünden korkuşunu yansıtsa da bu durumu alaylı bir şekilde anlatmış, o bu şiirinde diğer şiirlerinden farklı bir üslup kullanmıştır. Şairin ‘Bir Ölünün Ağzından’ adlı bir başka şiiri ise başlıktan da anlaşılacağı üzere bir ölünün ağzından ölüm alaylı bir şekilde anlatmaktadır. Şiir kişisi kabrine çiçek getirenlere güler, çünkü o aslında kabrinde yoktur. Şairin bu şiirinde, ölümü sadece fiziksel boyutta ele alması ‘Ölmüştüm’ adlı şiiriyle paralellik gösterirken, ölüm olgusunu anlatırken esenlikli çağrışımlardan yararlanarak alaylı bir anlatım şekli sunması yönüyle ondan ayrılmaktadır. Şiir kişisi kendini çiçeklere benzeterek, ölümle fiziksel bütünlüğünün bozulup çiçeklere karıştığını savunmaktadır. Ölünün kabrine çiçek getirenlerle dalga geçmesi, yaşayanların çoktan ölmüş, aslında toprağa karışmış ölümler için getirdikleri bu çiçeklerin bu topraktan oluşması ironik bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Esenliksiz çağrışımlar yaratan ölüm olgusunun, yerini şiirin sonunda esenlikli çağrışımlar yaratan çiçekler almaktadır:

“İnsan çektim kur’ayı,

Olmazlara meylim var.

...

Görmeli öldüğüm gün;

Ne garip bir halim var”(Tarancı,108).

Cahit Sıtkı bu şiirinde dünyaya bir insan olarak gelişini, bu dünyadan ayrılırken gerçekleşecek fiziksel değişimleri esprili bir dille anlatmaktadır. Başlıkla şiirin içeriği arasında bir anlam ilişkisi kurulduğunda ‘kur’a’ imgesinin şansı çağrıştırdığı, şiir kişinin dünyaya insan olarak gelmesinin bir seçim değil, şans olduğunu yansıtılmaktadır. Kur’a kişiye birçok seçenek sunar ancak kişinin istediğini elde edebilmesi çoğunlukla şansa bağlıdır. Şiirde kur’a imgesinin bu

özelliği kullanılarak, Őir kişisinin insan olmayı istemediği, ancak kurasında böyle çıktığı anlaşılmaktadır. Őir kişisinin bu durumdan hoŐnut olmadığı anlaşılmaktadır. Őir kişisi doğadaki varlıkları özellikleri ile birleŐtirerek, onları kısıkandığını belirtir. “*İmrenirim arıya petek petek balı var;/ Konduğu ieklerin pembesi var, alı var*”(Tarancı,108). Őir kişisi kendisine yüklenen insan olma özelliklerinin ölümle tükeniŐini alaycı bir tutumla dile getirmekte, ölmüş halini alaya almaktadır.

ÖLÜMÜ BEKLEME

Ölüm gerçekliği her bireyi olduğu gibi Cahit Sıtkı Tarancı’yı da etkilemiŐ, hayatta kalma mücadelesi içinde Tarancı da birtakım sorunlarla karŐılaŐmıŐ, bu sorunlar onu i sorgu ve çatıŐmalara götürmüŐtür. lme karşı isyanı, korkusu, zaman geçtikçe onu kabullenmesine neden olmuştur. Cahit Sıtkı’nın Şiirleri bu bağlamda incelendiğinde Şairin lm gerçekliğini kabullenmeŐinden sonra, birçok Şiirinde lm isteme olgusunu ön planda tuttuğu görülmektedir:

“Ve sen, ey yıllardır çaldığım saz,

Sen bile oldun beni avutmaz.

lmek, olacak o başka bir haz!

Olmak suda açan o nilüfer!”(Tarancı,96)

Cahit Sıtkı’nın birçok Şiirinde yaşamdan beklenenin gerçekleŐtirilememesi üzerine duyulan hayal kırıklıklarıyla piŐmanlıkların etkisi görülmektedir. Őir kişisi hayatta umduğu Őeyleri bulamamıŐ, gerçekleŐtirmek istediklerini gerçekleŐtirememiŐ biri olarak karŐımıza çıkmaktadır. Şiir imgesel bağlamda incelendiğinde ‘yıllardır alınan’ saz imgesinin yaşamla bađdaŐtırıldıđı görülmekte, Şiir kiŐisini Şu ana kadar avutan yaşam ve yaşama sevinci olgularının onu Şu anda mutlu etmediği anlaşılmaktadır. Őir kişisi ölmekten haz alacağını

belirterek, öldüğünde kendini suda açacak bir nilüfer imgesiyle özdeşleştirmektedir. “Nilüfer” nehir, göl gibi tatlı sularda yaşayabilen narin bir su bitkisidir. Ölümün esenliksiz çağrışımlar yaratan özelliklerinden bahsedilmemiş, nilüfer çiçeğinin tatlı sularda yaşaması, ölümün tatlılığı ve mutluluk verici olmasıyla bağdaştırılmıştır: “*Günüm gelmiş, saatim çalmıştı nihayet*”(Tarancı,95). ‘Ölmüştüm’ adlı bu şiirde ölümü isteme olgusu anlatılmaktadır. Şiirin bütününe bakıldığında, ölümün korkunçluğu anlatılmak istense de özellikle ilk dize ölümün beklendiği izlenimini vermektedir. ‘Nihayet’ sözcüğü çoktandır beklenen, ancak bir türlü gerçekleşmeyen, olay ve durumlar için kullanılır. Şiir kişisi nihayet ölüm zamanının geldiğini söyleyerek, onu çoktandır beklediğini ve istediğini vurgulamaktadır.

Cahit Sıtkı şiirlerinde yaşam deneyimlerinin şiir kişisinin yaşam-ölüm gerçekliğine olan bakış açılarının değişimine etkisini açık bir şekilde dile getirmekte, ölümü isteme olgusunun sadece yaşlılık, ya da zamanın geçmesiyle değil, yaşamın çekilmezliği, karşılaşılan sorunların çözümlenememesi gibi konulardan ileri geldiğini belirtmektedir. Bu şiirlerinden biri ‘Her Gece Mi Bu Uykusuzluk’tur. Şiir kişi ‘uykusuzluk’ imgesiyle özdeşleşen yalnızlık, kimsesizlik olgularından kurtulabilmenin tek yolunun, ölüm olduğunu düşünmektedir. Ölüm acısının yaşarken çektiğinden daha hafif olacağı kanısındadır. Bu nedenle günün dolup dolmaması imgeleriyle, ölüm zamanının gelişini, delikanlılık çağıyla, gençliğini, yaşama sevincini yansıtmış, ancak hiçbir güzelliğin onu uykusuzluktan, yalnızlıktan kurtaramadığını düşünerek, ölümü rahatsızlık veren bir yaşama tercih etmiştir:

“Deliksiz bir uykuya vadin,

Günün dolmuş veya dolmamış,

Gençliğime filan bakmadan,

Derhal gelebilirsin ölüm;

Kapı açıktı, lamba sönük” (Tarancı,99).

Kapı açık, lamba sönük, imgeleriyle yine ölümün sessizliği ve karanlığı verilmek istenmiştir. Şairin ölümü yalnızlığa tercih edişini Zahir Güvemli: “*Cahit’in ıstırapı yalnızlıktı. İçtiyse, ondan içti, yazdıysa onun şevkiyle yazdı. Şairdi çünkü. Herkesten şiddetli hissediyordu hayatı ve ölümü.*”, diyerek açıklamış, Cahit Sıtkı'nın ölümü istemesinin, şiirler oluşturmasının nedenlerinden biri olarak çektiği ‘yalnızlıkları’ ve ‘ıstırapları’ göstermiştir.

SONUÇ

Hayatın farklı dönemlerinde ‘yaşanılanların’ ve ‘yaş’ olgusunun kaçınılmaz etkisiyle bireylerin ölüm ve yaşam olgularına olan bakış açısı değişiklik gösterir. Bireyin ilk gençlik yıllarında yaşam ve yaşama sevinci olguları ölüm olgusunun önüne geçmekte, bireyler ölüm gerçekliğini yadsımaktadırlar. Geçen zamanla bireyde meydana gelen fiziksel ve ruhsal gelişim ve değişimler bireyin ölüm ve yaşam gerçekliğine olan bakış açısını değiştirir. Ölümün yadsınamayacak kadar gerçek bir olgu olduğunun bilincine varan birey yaşamını sonlandıracak ölüm olgusunun varlığından korkar, bu korku onu iç çatışma ve sorgulamalara sürükler, ancak bir süre sonra yenemediği bu gerçeklik karşısında korkmaya başlar. Son dönemde ölümden kaçamayacağını, ölüm korkusunun, isyanının yararlı olmadığını fark eden birey asıl kabullenişe ulaşır. Birey bu kabullenme olgusuyla kendinde meydana gelen düşünsel ve duygusal boyuttaki değişimlerin hayatına olan olumsuz etkisini görür, artık yaşam ona acı veren, ölümü hatırlatan bir hal aldığından, ölümden korkmaz, isyan etmez sadece onu bekler. Bu gerçeklik yazınsal gerçeklikte de böyledir. Cahit Sıtkı Tarancı'nın “Otuz Beş Yaş” şiirinde “yaş” ve “deneyim” olgularının kişinin yaşam ve ölüm olguları hakkındaki düşüncelerini değiştirmesi konu alınır. Şiirin içeriğiyle başlık arasında bir ilişki kurulduğunda ‘otuz beş yaş’ imgesiyle yaş olgusu doğrudan verilmekte, bu imgeyle şiir kişinin hayatında belirli bir dönemin sonlanıp başka bir dönemin başladığı görülmektedir:

“Yaş otuz beş/Yolun yarısı eder”(Tarancı,202). Bu dizede ‘yol’ imgesiyle özdeşleşen yaşam olgusunun geçen zamanla tükenişi, yitip gidişi yansıtılmaktadır. Şiir bütün olarak ele alındığında ödevin amacını büyük ölçüde temellendirdiği görülür. Tarancı bu şiirinde yaşam ve ölüm olgularını bütün bakış açılarıyla, dönemlere göre farklı yaklaşımlarla ele almaktadır. Şiir kişinin yaşamının otuz beş yaşla farklı bir yol seyredeceğinin farkında olduğu görülmektedir. Şiir kişisi geçirdiği fiziksel ve ruhsal değişimlerle ölümü kabullenmekte, delikanlılık çağında sıkı sıkıya bağlandığı hayatın otuz beş yaşla farklı boyutlar aldığını belirtmektedir. Ölüm olgusuna yaklaştıkça bakış açısı değişir. Daha önce hep iyi yönlerini yansıtan hayat artık kötü yüzünü de gösterecektir. Şiir bütünüyle bu değişimi vermektedir. Şiir kişisi, son bölümde, ölümün basit gerçekliği karşısındaki çaresizliğini şu dizelerle dile getirir: *“N’eylersin ölüm herkesin başında.*

Uyudun uyanamadın olacak.

Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?

Bir namazlık saltanatın olacak.

Taht misali bu musalla taşında.” (Tarancı,202).

Sonuç olarak Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirleri yaşam ve ölüm olgularına olan bakış açıları, zaman, yaş ve deneyim olguları temel alınarak incelendiğinde zaman olgusunun tek başına yeterli bir etken olmadığını görülür. Şairin şiirleri kronolojik sırayla incelendiğinde yaşam deneyimlerinin yaş olgusundan öne geçtiği görülmekte, şairin yaşadığı olumlu ya da olumsuz deneyimlerin, içinde bulunduğu duygu durumunun, şiirlerine yön verdiği anlaşılmaktadır. Bu durum Servet Tiken’in Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirlerindeki ‘ayna’ imgesini konu alan, ‘Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirlerindeki ayna imgesine psikanalitik bir yaklaşım’adlı makalesinde Cahit Sıtkı’nın hayatından verdiği bir örnekle temellendirilebilir. Tiken, şairin hayatının şiirlerine yansıdığını şu sözlerle işaret etmektedir: *“İlk şiirini yirmi yaşında yayımlayan Tarancı’nın ilk*

dönem şiirlerine kötümser bir hava egemen olmuştur. Bu dönemde şair; ölüm korkusu, yalnızlık ve terk edilmişlik duygusunun ağırlık kazandığı örnekler sunmuştur. 1951'de evlendiği Cavidan Hanım'ı tanınmasıyla hayata bakışı değişen şair, Düşten Güzel adlı şiir kitabıyla birlikte şiirlerinde, yaşama sevincini ve yaşama bağlılığı dile getiren ifadeler yer vermiştir.” Bu alıntı şairin şiirlerinde sadece geçen zamanın değil, yaşanmışlıkların da etkisi olduğunu kanıtlamaktadır. Buna göre şairin içinde bulunduğu duygu ve düşünce durumlarından yaratıları da etkilenir. Şairin duygu dünyasının değişimini sadece yaşa bağlamak doğru değildir, çünkü öyle olsa ilk gençlik çağında oluşturduğu şiirler daha esenlikli çağrışımlar uyandıran, yaşama sevincini konu alan şiirler olurdu ancak şair tam tersine yaşadığı evliliğin etkisiyle evlilikten sonra bu şiirleri oluşturur. Bu durumun sadece yaşa değil yaşantıya da bağlı olduğunu kanıtlar.

Bu düşünceler göz önünde bulundurulduğunda, Şairin yaşadıkları çerçevesinde şekillenen duygu ve düşünceler şairi hayatı sorgulamaya götürdüğü söylenebilir. Her ne kadar ölümden korksa da, umutsuzluklar onu kabullenişe, ölümü istemeye yöneltse de şair yaşam temalı şiirlerinde yaşamın gerekliliğini ortaya koymuş, yaşamayı seçmiştir. Şairin “Gün eksilmesin Pencereyden, “ Ben Ölecek Adam değilim” gibi birçok şiirinde yaşamın güzelliklerinden ve yaşamın gerekliliğinden bahsettiği görülmüştür. “Ben Ölecek Adam Değilim” şiirinde ölümün gelişini kabullenmeyerek yaşamdan ve yaşamın sunduğu nimetlerden vazgeçemeyeceğini belirtmiştir:

“Bunca yıllık yoldaşımdır bulutlar,

Sıkılırim,

...

Kuşlar cıvıdamasa dallarında,

Yağmur mu yağıyor,

Güneş mi var,

Farketmeliyim

...

Ekmekten olamam doğrusu,

Nimet dildiğim;

Sudan geçemem,” (Tarancı, 110).

Şair bu gibi daha birçok şiirinde yaşamı değerlendirmenin önemini vurgulamıştır. Şairin, yaşam ve ölüm temalı birçok şiirlerinde yaşama sevincinin ölüm korkusuna baskın çıktığı görülür, şairin şiirleri incelendiğinde yaşamı ölümün üzerinde tuttuğu sonucuna varılır. Cahit Sıtkı'nın ödevin amacını oluşturan yargıda olduğu gibi edindiği yaşam deneyimleri ve bu deneyimlerin onu sürüklediği duygu durumları etrafında yaşam ve ölüme karşı hissettikleri farklılık gösterir ancak sonuç olarak şair yaşamı ölümden daha güçlü hisseder.

KAYNAKÇA

Güvemli, Zahir(1962). “Cahit’in İstırabı Yalnızlıktı.”. Sonrası. İstanbul: Varlık Yayınları.

Soysal, İlhami. *20. Yüzyıl Türk Şiiri Antolojisi.2*. Ankara: Bilgi Yayınevi,1983

Tarancı, Cahit Sıtkı. *Otuz Beş Yaş -Bütün Şiirleri-*.39. İstanbul: Can Yayınları, 2010.

Tiken, Servet.”*Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerindeki 'ayna' İmgesine Psikanalitik Bir Yaklaşım*”. A.Ü, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi sayı 41 Erzurum, 2009.